

Dôležitým a stále aktuálnejším momentom poisťovníctva je dosiahnuť záruky, že každá poisťovňa bude schopná splniť všetky svoje záväzky, ktoré na seba prevzala uzavretými poisťovacími zmluvami, a to aj v budúcnosti, v ekonomických podmienkach, ktoré nie sú v čase uzavretia poisťovnej zmluvy známe. Problém je o to závažnejší, že poistenie predstavuje zväčša dlhodobý záväzok, ktorého plnenie sa často odkladá o niekoľko rokov (desiatky rokov) od momentu zapltenia poisťovného, resp. uzavretia poisťovnej zmluvy.

V poisťovníctve sa vytvorili dva systémy tvorby rezerv, a to systém účelových poisťovních fondov a systém poisťovních rezerv. Tvoria súčasť ekonomiky poisťovacieho podniku.

Z teoretického hľadiska je zásadný rozdiel medzi fondami a rezervami. Zatiaľ čo fondy sú majetkom podniku, teda ide o jeho vlastné zdroje tvorené zo zisku, rezervy sú naopak cudzie zdroje, ktoré podnik do doby ich použitia na stanovený účel spravuje a ktoré sa tvoria z nákladov. Predstavujú teda cudzí zdroj krytia záväzkov poisťovne, ktorý by sa nemal použiť na iné účely. Pretože často dochádza k časovému posunu medzi ich tvorbou a použitím, poisťovne môžu s nimi podnikať tak, aby sa tieto zdroje zhodnocovali. Príjmy z nich sú ďalším zdrojom ich tvorby.

System poisťovních rezerv

Zákon NRSR č. 24/1991 Zb. o poisťovníctve, v znení neskorších predpisov upravil od 1.1.1996 systém poisťovních (technických) rezerv.

Rezervy v poisťovníctve sú základom ekonomickej prosperity poisťovne. Vytvárajú sa vo forme zdrojov na krytie výkyvov poisťovacej činnosti pri správnom zúčtovaní výnosov a nákladov do obdobia, v ktorom jednoznačne vznikli. Ich tvorba je nevyhnutná. Dáva istotu, že v prípade mimoriadneho výkyvu v poisťovacej činnosti bude mať poisťovňa dostatok zdrojov na ich krytie.

Pretože rezervy sú z účtovného hľadiska nákladovou položkou, celá transakcia sa premietne len v hospodárskom výsledku z poistenia.

Aby sa zjednodušil systém účtovania jednotlivých rezerv, vytvárané rezervy sa zúčtovávajú vo forme rozdielu rezerv. Z účtovného hľadiska predstavujú rezervy náklad. vychádza sa z toho, že keby bola celá obchodná transakcia (v danom prípade poisťovacia služba) dovedená do konca v sledovanom účtovnom období, boli by sa vynaložili nielen náklady na správu poistenia a administratívu (riadenie poisťovne), ale aj náklady na poisťovné plnenia. Pretože sa celá transakcia neuzavrela v danom účtovnom období, je nevyhnutné stanoviť, ktoré jej časti v tomto období vznikli a budú sa realizovať až v nasledujúcom období.

Poisťovne musia riešiť základnú podmienku a to „zachytenia príjmov a výdavkov v období, ktorého sa týkajú“. Na zjednodušenie poskytovania služieb sa poisťovné obdobia dojednávajú nie na kalendárny, ale na tzv. technický rok, prípadne na kratšie obdobie. To ale neznamená, že technický rok nie je totožný s účtovným rokom a potom poisťovné uhradené na dohodnuté poisťovné obdobie sa týka viacerých účtovných období. To si nevyhnutne vyžaduje rozdeliť poisťovné na časť, ktorá sa týka aktuálneho účtovného obdobia a na časť budúcich účtovných období. Časť poisťovného týkajúca sa budúcich účtovných období predstavuje vlastne

časť hodnoty rizika zodpovedajúcu poistnému krytiu v nasledujúcom účtovnom období. Z praktického hľadiska sa vo väčšine prípadov vyčleňuje rezerva priamo z predpisu poistného. Takýto prístup zjednodušuje prácu poisťovne a utvorená rezerva obsahuje všetka kalkulačné zložky poistného. Táto rezerva sa v novom účtovnom období správa ako prijaté poistné, teda obsahuje aj zložky nevyhnutne vynakladaných nákladov.

Účtovná osnova a postupy účtovania pre poisťovne uplatňuje nasledujúcu skladbu technických rezerv:

- Rezerva na poistné budúcich období,
- Rezerva na životné plnenia,
- Rezerva na poistné plnenia,
- Rezerva na poistné prémie a zľavy,
- Rezerva na vyrovnanie mimoriadnych rizík,
- Rezerva na krytie záväzkov z finančného umiestnenia menom poistených,
- Ostatné technické rezervy.

Rezerva na poistné budúcich období

Poisťovňa obyčajne dojednáva poistné na rok, ktorý nie je totožný s kalendárnym rokom. To potom znamená, že poisťovňa inkasuje poistné, ktoré sa netýka len daného účtovného obdobia, ale aj ďalších účtovných období. V účtovníctve však platí jedna z dôležitých zásad, a to, že účtovná operácia by sa mala zaúčtovať len do toho účtovného obdobia, v ktorom vznikla. To potom znamená, že ako čistý príjem v danom účtovnom období môže byť zachytená len tá časť poistného, ktorá sa tohto obdobia priamo týka. Zostávajúca časť poistného sa stáva rezervou na použitie v nasledujúcom období. Táto časť poistného v sebe obsahuje pomernú časť všetkých zložiek, ktoré sa v poistnom kalkulovali, teda netta poistného, vlastných nákladov, zisku, rôznych kalkulovaných prirážok.

Účtovné obdobie je u nás totožné s kalendárnym rokom, t.j. od 1.1. do 31.12. bežného roka. Poistné obdobie sa však dojednáva v poistnej zmluve alebo je stanovené právnym predpisom. Uplatňuje sa ročné, polročné, štvrťročné alebo mesačné poistné obdobie. Poistenie môže vzniknúť v priebehu roka kedykoľvek, podľa vzniku poistnej potreby alebo podľa vzniku poistného záujmu. Poistná doba sa môže teda začínať a končiť v sledovanom účtovnom období, ale najmä v dlhoročných poisteniach sa prelína do nasledujúcich účtovných období. Táto skutočnosť vytvára v celkovom hospodárení poisťovní problém v účtovnom zachytení prijatého poistného a následne aj nákladov, a tým aj vykazovania hospodárskeho výsledku.

Tvorba rezervy na poistné budúcich období

Táto rezerva sa tvorí v životnom a neživotnom poistení z tej časti prijatého poistného, ktorá sa vzťahuje na budúce účtovné obdobia. Jej výška sa určuje ako súhrn rezerv vypočítaných podľa jednotlivých poistných zmlúv, resp. ak to nie je možné, použijú sa na určenie jej výšky matematicko-štatistické metódy.

Rezerva na poistné plnenie

Podstatnou časťou poistných rezerv je rezerva na poistné plnenie. Jej stanovenie je podstatne zložitejšie ako pri rezerve na poistné budúcich období. Je to spôsobené tým, že táto rezerva môže mať niekoľko variantov so známymi, ale aj neznámymi parametrami.

Tvorba rezervy vychádza z toho, že všetky náklady vzniknuté v danom účtovnom období by mali byť v tomto období aj zaúčtované. Do tohto okruhu patria aj náklady na poistné plnenia, ktoré môžu mať z tohto pohľadu charakter:

- Vybavených, ale nepreukázaných udalostí (napr. výpočet sa vykonal koncom decembra a poukázanie plnenia sa vykoná až v januári, nie sú rozhodnutia súdu, aj keď je výpočet vykonaný),
- Hlásených, ale nevybavených udalostí (napr. chýbajú doklady na vybavenie, udalosť bola nahlásená koncom roku a nestačila sa vybaviť a pod.),
- Nehlásených udalostí (ide o udalosti, ktoré zrejme nastali v danom období, ale neboli nahlásené).

Tvorba rezervy na poistné plnenie

Rezerva sa tvorí v životnom i neživotnom poistení z časti prijatého poistného patriaceho do daného účtovného obdobia. Je určená na výplatu poistných udalostí, ktoré vznikli v danom účtovnom období.

Výška rezervy v neživotnom poistení sa určí ako súhrn rezerv vypočítaných pre jednotlivé poistné udalosti, ak to nie je možné, použijú sa na výpočet matematicko-štatistické metódy. Rezerva na poistné plnenie v neživotnom poistení sa znižuje o predpokladanú výšku vymáhateľných pohľadávok, na ktoré má poisťovňa nárok v súvislosti s poistným plnením.

Rezerva na poistné plnenie v životnom poistení sa vypočíta ako súhrn rezerv vypočítaných pre jednotlivé poistné udalosti.

Táto rezerva zahŕňa v životnom i neživotnom poistení aj všetky predpokladané náklady spojené s vybavením poistných udalostí.

Na výpočet rezervy na poistné plnenie sa môžu použiť nasledujúce štatistické metódy:

- Rebríkové metódy,
- Separáčne metódy,
- Metódy priemerného nákladu na škodu,
- Metódy škodovosti,
- Kvalifikovaný odhad.

Rezerva na poistné prémie a zľavy

Táto rezerva vychádza z princípu, že prémie a zľavy sú určitým druhom poistného plnenia. Poskytujú sa ako ekonomická stimulácia poistenému za dodržanie určitých stanovených podmienok, a to za zníženie škodovosti oproti stanovenému štandardu. Ak sa neposkytnú, je pravdepodobné, že vznikne väčší rozsah škôd, ktoré bude musieť poisťovateľ

uhradiť. Tieto zložky sú pohyblivé, a preto sa na ich vyrovnanie v prijatom poistnom vatvára osobitná rezerva.

Rezerva sa stanovuje podľa vývoja poskytovaných prémie a zliav na poistnom. Stav z minulých rokov sa analyzuje a upravuje odhadom podľa záväzkov vyplývajúcich z poistných zmlúv. Rezerva sa môže znížiť o odhad výšky prirážok, o ktorú sa zvýši poistné v nasledujúcom období.

Tvorba rezervy na poistné prémie a zľavy

Rezerva sa tvorí v neživotnom poistení z prebytku poistného, v súlade so všeobecnými poistnými podmienkami a zmluvnými dojednaniami a je určená na poskytovanie prémie a zliav na poistnom v prípade priaznivého vývoja škodovosti.

Rezerva na vyrovnanie mimoriadnych rizík

Táto rezerva má osobitný charakter a slúži na krytie mimoriadneho výskytu škôd. Skladá sa z dvoch častí:

1. *rezerva na výskyt hromadného počtu poistených udalostí, s ktorými sa v rezerve na budúce poistné plnenia nepočítalo,*
2. *rezerva na výskyt škôd mimoriadneho rozsahu, ktorá predstavuje rezervu pre katastrofické škody vyskytujúce sa v malom počte, ale vo veľkom rozsahu spôsobených škôd.*

Obidve časti rezervy sa môžu stanoviť pomocou štatistických metód. Vyžadujú si však pomerne širokú údajovú základňu. Odzrkadľujú náhodilý výskyt napr. živelných udalostí hromadného charakteru (výchrice, krupobitie a pod.), ale aj výskyt jednotlivých udalostí s veľkým rozsahom spôsobenej škody.

Tvorba rezervy na vyrovnanie mimoriadnych rizík

Rezerva sa tvorí v jednotlivých druhoch neživotných poistení z časti poistného a je určená na vyrovnanie výkyvov vo výplatách poistných plnení budúcich rokov alebo na pokrytie mimoriadnych rizík. Rezerva zahŕňa ja všetky predpokladané náklady spojené s vybavením poistných udalostí. Výška rezervy sa určí na základe skúseností z predchádzajúceho škodového priebehu matematickými metódami, prípadne inou metódou kvalifikovaného odhadu, a to podľa objemu a rizikovosti spravovaných poistení a spôsobu ich zaistenia. Rezerva sa najčastejšie tvorí pri úverovom poistení.

Rezerva na životné poistenie

Rezerva na životné poistenie predstavuje hodnotu záväzkov poisťovne vypočítanú poistno-matematickými metódami vrátane podielov na zisku (prebytku) poisteného a nákladov spojených so správou poistení po odpočítaní hodnoty budúceho poistného.

Tvorba rezervy na životné poistenie

Rezerva sa tvorí ako súhrn rezerv vypočítaných podľa jednotlivých zmlúv životných poistení. Pri výpočte sa vychádza z čistého poistného. Pri výpočte rezerv sa použijú tie isté úmrtnostné tabuľky a úroková miera ako pri určovaní sadzieb poistného. Výnimočne je možné použiť matematicko-štatistické metódy, ak ich výsledky sú približne rovnaké ako pri individuálnych výpočtoch.

Rezerva sa tvorí najmenej vo výške zodpovedajúcej záväzku na výplatu sumy pre prípad predčasného vypovedania poistnej zmluvy podľa všeobecných poistných podmienok a poistnej zmluvy.

Rezerva na krytie záväzkov z finančného umiestnenia v mene poistených

Táto rezerva sa všeobecne týka poistných zmlúv, ktoré majú zabudovanú doložku účasti poisteného na zisku poisťovne. Tento podiel je obvyčajne realizovaný kapitalizáciou dohodnutých poistných súm v životnom poistení. Úrokové miery sa pri určovaní výšky poistného stanovujú obvyčajne veľmi opatrne. V dôsledku toho by mali byť nižšie ako dosahované výnosy z investícií. Ďalším zdrojom zisku môže byť nesúlad v úmrtnosti, a to nižšia úmrtnosť, než ako je podľa úmrtnostných tabuliek kalkulovaná. Je preto spravodlivé pre poistníka, aby sa podieľal na dosahovanom zisku. Takáto prax je v niektorých krajinách obvyklá a v niektorých krajinách to priam vyžaduje zákon.

Stanovenie tejto rezervy je zložité. Jej úlohou je vykryť prípadný rozdiel medzi očakávaným ziskom, ktorý je zakotvený v poistnej zmluve a skutočne dosahovaným výnosom z investícií. Táto rezerva má dlhodobý charakter a stanovuje sa odhadom.

Tvorba rezervy na krytie záväzkov z finančného umiestnenia

Rezerva sa týka životného poistenia „viazaného na jednotku“. Časť predpísaného poistného sa použije na hradenie nákladov a na krytie garantovaných plnení a zvyšok je investovaný do portfólia aktív spravovaného poisťovňou. Rezerva kryje straty z investovania a počíta sa metódou „nulovania záporných peňažných tokov“. Vytvára sa pre prípad, keď ekonomické riziko premenlivosti výnosov z umiestnených prostriedkov poistného nesie výlučne poistený.

Výška rezervy sa určí ako súhrn výnosov z umiestnených prostriedkov poisteného z jednotlivých zmlúv životných poistení.

Umiestnenie prostriedkov rezerv poisťovne

Prostriedky rezerv môžu poisťovne umiestniť v bankách, ktoré majú povolenie pôsobiť ako banky na území Slovenskej republiky, a to tak, že hodnota vkladu v jednej banke neprekročí 15% základného imania, pričom v jednej banke nebude uložených viac ako 25% z každej rezervy poisťovne.

Z prostriedkov rezerv môže poisťovňa obstarat':

- štátne dlhopisy a štátne pokladničné poukážky,
- vkladové listy, vkladové certifikáty a depozitné certifikáty,
- verejne obchodovateľné dlhopisy vydané obchodnými spoločnosťami a obcami a prijaté na obchodovanie na burze CP,
- nehnuteľnosti do výšky 25% prostriedkov každej rezervy,
- hypotekárne záložné listy do výšky 20% prostriedkov každej rezervy,
- verejne obchodovateľné akcie a podielové listy prijaté na obchodovanie na burze CP a podielové listy otvorených podielových fondov, aj keď nie sú verejne obchodovateľné do výšky 15% prostriedkov všetkých rezerv,
- akcie vydané jedným emitentom možno nakúpiť do výšky 3% prostriedkov všetkých rezerva podiel akcií na základnom imaní jedného emitenta nemôže prekročiť 10% bez schválenia orgánom štátneho dozoru nad poisťovníctvom.

Zásady umiestnenia prostriedkov rezerv

Pri umiestnení prostriedkov rezerv poisťovňa dbá na dodržiavanie zásad:

- bezpečnosti,
- rentability,
- likvidity,
- primeraného rozloženia umiestnenia,
- rozptylu (diverzifikácie) umiestnenia.

Zásada bezpečnosti: znamená, že prostriedky rezerv sú uložené ako depozit v nehnuteľnostiach a cenných papieroch, ktoré poskytujú záruku spoľahlivého uloženia.

Zásada rentability: znamená, že s prostriedkami rezerv sa zaobchádza odborne a s cieľom zabezpečiť výnos alebo rast týchto prostriedkov.

Zásada likvidity: znamená, že časť prostriedkov je uložená tak, aby bola pohotovo k dispozícii na plynulú úhradu výplát poisťných plnení.

Zásada primeraného rozloženia umiestnenia: znamená, že riziko umiestnenia prostriedkov rezerv je rozložené použitím rôznych spôsobov finančného umiestnenia.

Zásada rozptylu umiestnenia: znamená, že v jednom subjekte bude umiestnená len určitá obmedzená časť prostriedkov rezerv.